

Shevchenko T. P.

V. N. Karazin Kharkiv National University

THE FORMATION OF INDEXES AND INTERNATIONAL RATING FOR CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Summary

The article examines the current state of international ratings in the sphere of corporate social responsibility. Peculiarities of calculation of indices of information transparency of companies, social investments of the company. Selected problems and prospects of development of international indexes and ratings.

Key words: index, rating, corporate social responsibility, investment, enterprise.

УДК 339.727.2

Майорова Т. В., Шевчук Я. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито проблеми глобалізації вітчизняної економіки. Досліджується динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку країни та визначено місце України в глобальному рейтингу конкурентоспроможності.

Ключові слова: економіка, глобалізація, економічний розвиток, інтеграція, інвестиції, іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. За сучасних умов важко уявити країну, яка б тим чи іншим чином не була пов'язана економічними зв'язками із іншими країнами світу. І з кожним днем ці зв'язки стають все більш міцнішими та всеосяжними, створюючи не просто об'єднання країн, а цілі економічні блоки, метою яких є спільних розвиток економіки та ефективна взаємодія. Починаючи з 90-х років Україна входить в світовий процес формування економічних зв'язків, і протягом усього часу стратегічним орієнтиром залишається європейська інтеграція.

Але, на відміну від інших країн пострадянського простору, Україна опиняється в особливих умовах за рахунок свого географічного розміщення. Будучи «мостом» між Сходом та Заходом, українська економіка постійно балансує на межі двох цивілізаційних парадигм, намагаючись увібрати в себе позитивні сторони кожної із них. Проте світова економічна криза внесла певні зміни в загальне світобачення, та стала стимулом для України у поглибленні інтеграційних процесів із Європою.

Мета досліджень. Метою даної роботи є дослідження особливостей впливу глобальних викликів на вітчизняну економіку з метою визначення перспектив її розвитку

Аналіз останніх досліджень. Темі глобалізації та розгляду ключових проблем та перспектив приділяють увагу чимало вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, серед них слід відзначити праці В.М. Василенко, О.В. Гаврилюк, Д.Г. Лук'яненко, В.І. Павлюк, М. Портер, А.С. Філіпенко, а також Дж. Тобін, Л. Клайн, А. Тейт та ін. Наукова спільнота наголошує на важливості глобалізації, як етапу розвитку людського суспільства, в умовах перенаселення планети та створення тісних економічних міжнародних зв'язків. Проте вони не виключають наявності проблем, які є невід'ємною частиною інтеграційного процесу. Крім того, слід звернути увагу, що процес глобалізації продовжується й сьогодні, що свідчить про наявність недосліджених аспектів процесу глобалізації, як в Україні, так і світі в цілому.

Результати дослідження. Аналізуючи сучасні міжнародні процеси в світі, їх часто ототожнюють як глобалізаційні. Тому феномен глобалізації, починаючи з ХХ ст., став предметом досліджень багатьох науковців, що пояснюється розширенням і поглибленням міжнародного співробітництва, зростанням світової економіки та стрімким розвитком новітніх технологій. Глобалізація, сьогодні, впливає на всі без виключення сфери життя людини – від фінансів до культури та духовного розвитку.

Термін «глобалізація» став дуже популярним ще у 90-ті роки ХХ ст. і походить від англійського слова «globe», що означає «земна куля» [1]. Глобалізацію можна визначити через її прояв у багатьох процесах, зокрема:

- рух товарів і послуг між країнами і секторами економіки;
- рух фінансового капіталу між країнами;
- переміщення людей між країнами, спричинене потребами здійснення економічної діяльності;
- валютні операції на міжнародних валютних ринках;
- рух інтелектуальної продукції та ідей між дослідницькими і навчальними центрами.

Сучасна глобалізація виявляється суперечливим результатом довготривалого історичного розвитку людства. Економічні, соціально-політичні та культурні процеси набули об'єктивного характеру, отже, глобалізація означає те, що на перший план виходять інтереси світової співдружності у цілому, а також тих інститутів і організацій, які ці інтереси представляють і захищають.

Останніми роками українська держава потерпала як від глобальної економічної кризи, так і від внутрішніх політичних, економічних, соціальних, екологічних та інших негараздів. Провальна, волюнтаристська економічна політика 2012-2013 рр., помножена на впливи глобальної фінансово-економічної та інституційної криз, поставила країну на межу виживання, як держави, так і як політичної нації. Дедалі частіше на адресу

України почали лунати загрозливі попередження про економічної катастрофи, можливості розпаду держави, громадянських конфліктів та ін.

Сьогодні, за рейтингами міжнародних економічних організацій, Україна за рівнем конкурентоздатності посідає одне з останніх місць. Курс уряду на лібералізацію зовнішніх відносин не виправдав покладених на нього надій і не реалізував конкурентні переваги України. Доцільність лібералізації зовнішньоекономічних відносин мала б бути досліджена на перших етапах відкриття кордонів, оскільки далеко не однакові умови та розбіжності обумовлювали суттєву різницю між економістичними системами України від високорозвинених країн. Показники розвитку української економіки у порівнянні із найбільшими торговельними партнерами свідчать про недоречність беззастережного відкриття кордонів. Виробничо-промисловий комплекс України не здатний в короткостроковій перспективі адаптуватися до попиту на світовому ринку, про що говорить досить низький рівень доходів в суспільстві.

Через низьку конкурентоспроможність занепадають цілі галузі, які можуть переробляти сировину, а деякі функціонуючі галузі не повністю використовують свої виробничі потужності. Так, металургія будучи основою української економіки протягом більш ніж півстоліття, сьогодні є неконкурентною на світовому ринку, і із двигуна економіки вона перетворилася на дотаційну, нерентабельну галузь. Проте реальна проблема криється в іншому, а саме відсутності значних інвестицій в економікоформуючі галузі.

Найбільш вдалим для іноземних інвесторів був 2005 рік, коли іноземні інвестиції у порівнянні із 2000 роком зросли на 348,2 % і становили 7843,1 млн. дол. США (рис. 1) та 2007 рік, коли обсяг інвестицій становив 7935,4 млн. дол. США.

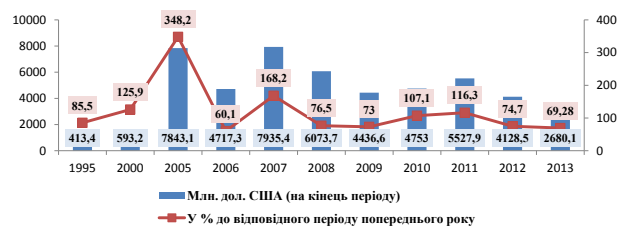

Рис. 1. Динаміка приросту прямих іноземних інвестицій в економіку України

Джерело: Складено автором за даними: [8]

Надалі динаміка іноземного інвестування зазнала суттєвого впливу фінансово-економічної кризи. У порівнянні із 2007 роком іноземні інвестиції скоротилися у 2009 році майже у половину і склали 4436,6 млн. дол. США.

Стабілізація економічної та політичної ситуації в Україні у 2010-11 роках сприяла активізації іноземного інвестування – за 2011 рік іноземними інвесторами вкладено в економіку України більше 5,5 млрд. дол. США у формі акціонерного капіталу. Чинниками динаміки прямих іноземних інвестицій були реалізація заходів з підготовки Євро-2012, розгортання державної програми підтримки впровадження енергозберігаючих технологій та виробництва альтернативних джерел енергії, приватизація ВАТ «Укртелеком».

У 2012-2013 роках активність залучення в українську економіку іноземних інвестицій почала стрімко знижуватися. Протягом 2012 р. в еко-

номіку надійшло лише 4128,5 млн. дол. США, що на 25,3% менше обсягу 2011 р.

Вкрай негативна тенденція іноземного інвестування продовжилася і у 2013 році, у якому відбулося скорочення інвестицій, у порівнянні із 2012 роком більш як вполовину.

На динаміку іноземного інвестування в Україну суттєвий вплив мали зовнішні чинники, зокрема уповільнення зростання світової економіки та невизначеність у співпраці з МВФ із приводу продовження кредитування. Водночас головним чинником, що стримує надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, залишається несприятливий інвестиційний клімат.

Так, за оцінками Всесвітнього економічного форуму (*World Economic Forum, 2013*), у 2013 році Україна у Всесвітньому рейтингу глобальної конкурентоспроможності посіла серед 148 країн світу 84-е місце (рис. 2).

Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) оцінює здатність економік забезпечувати більш високу продуктивність бізнесу, і як наслідок, більш високі темпи економічного зростання й економічного добробуту нації.

Непривабливість інвестиційного клімату позначилася на зниженні ІГК в Україні аж на 11 пунктів (з 73 до 84). У рейтингу ІГК Україна залишилася позаду таких пострадянських республік, як Естонія (32), Азербайджан (39), Литва (48), Латвія (52), Росія (64), Грузія (72), Вірменія (79). У порівнянні з іншими країнами конкурентоспроможність України перебуває на рівні таких країн, як Словаччина і Румунія. Із найближчих сусідів ці країни мають найбільш близький до України результат у рейтингу країн світу. Як і до кризи, Україна програє середнім оцінкам розвинених країн ЄС за всіма складовими конкурентоспроможності. Відносно невеликі розриви за складовими макроекономічного середовища, ефективності ринку праці та розміру ринку. Досить значне відставання за складовими інституцій, інфраструктури, технологічної готовності та інновацій.

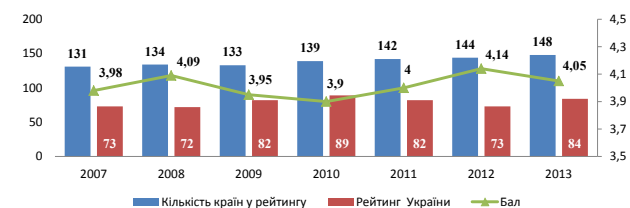

Рис. 1.2. Позиція України в індексі глобальної конкурентоспроможності

Джерело: Складено автором за даними: [9, 10]

Отже, результати Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2013 [11] свідчать про те, що економіка України недостатньо конкурентоспроможна в глобальному масштабі. ІГК розроблений Всесвітнім економічним форумом за 12 складовими конкурентоспроможності: інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації. Для можливості порівняння конкурентоспроможності країн на різних стадіях економічного розвитку до

Таблиця 1

Результат України у розрізі складових ІГК

Складові індексу глобальної конкурентоспроможності	2011	2012	2013
1 група: Інститути	3,69	3,77	↑3,83
2 група: Інфраструктура	3,77	3,81	↑3,90
3 група: Макроекономічна стабільність	4,03	4,52	↓4,20
4 група: Охорона здоров'я та початкова освіта	5,75	5,76	↓5,75
5 група: Вища та професійна освіта	4,45	4,49	↑4,55
6 група: Ефективність товарних ринків	3,79	3,94	↑4,12
7 група: Ефективність ринку праці	4,77	4,78	↓4,63
8 група: Розвиненість фінансового ринку	3,83	4,00	↑4,12
9 група: Технологічна готовність	2,95	3,10	↑3,11
10 група: Обсяг ринку	1,91	2,10	↑2,21
11 група: Конкурентоспроможність бізнесу	3,87	4,00	↑4,01
12 група: Інновативність	2,91	2,99	↑3,04

Джерело: Складено автором за даними [12]

індексу інтегровано концепцію стадій економічного розвитку країн.

Якщо ж розглянути результат України у розрізі складових ІГК, то варто відмітити на покращення більшості позицій (табл. 1), зокрема, позитивною тенденцією є розвиненість фінансового ринку із 3,83 у 2011 році до 4,12 у 2013 році. Зростання відбулося і за такими важливими для інвестування складовими, як інститути, інфраструктура, обсяг ринку, конкурентоспроможність бізнесу та ін.

У той же час найгіршою вважаємо ситуацію із зниженням показника макроекономічна стабільність із 4,03 у 2011 році до 4,2 у 2013 році.

Враховуючи те, що покращення за окремими складовими ІГК не призвели до підвищення загального рейтингу ІГК України, можемо припустити, що економіка значною мірою залежить від макроекономічної стабільності в країні.

Це підтверджується і даними наведеними Фондом «Ефективне управління» у «Звіті про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Назустріч економічному зростанню та процвітанню», де визначено, що головними проблемними факторами ведення бізнесу як в цілому по Україні, так і в її регіонах є нестабільність державної політики, по-

даткова політика з високими ставками та корупція влади та ін. [12]. Зокрема, впродовж років стрімко зросли проблеми із неефективністю держaparату з 5% у 2010 році до 9,9% у 2013 році (рис. 3).

Зросли також проблеми із розвитком інфраструктури із 3% до 4,1%, низькою кваліфікацією робочої сили – із 3% до 4,8% та ін.

Втім позитивним є покращення деяких фінансових факторів, а саме: з доступом до фінансування із 9% до 6,5%, валютним регулюванням із 4% до 1,6%, інфляція – із 10% до 6,5% у 2013 році.

Не дивлячись на певні фінансові покращення, у загальному рейтингу легкості проведення бізнесу у 2012-2013 роках Україна знаходиться на 112 місці із 189 країн світу.

Найкраща позиція із країн колишнього Радянського Союзу у Грузії – 8, далі Казахстан – 50, Білорусь – 63, Киргизстан – 68, Азербайджан – 70 та Російська Федерація – 92. Найближчими сусідами України по рейтингу є Пакистан (110), Ліван (111), Папуа-Нова Гвінея (113), Маршаллові Острови (114) та ін.

Що стосується окремих складових рейтингу, то найкращою є ситуація в Україні із отриманням кредиту 13 місце із 189 (див. рис. 4), до того ж саме за цим показником Україна випереджає Російську Федерацію та Білорусь.

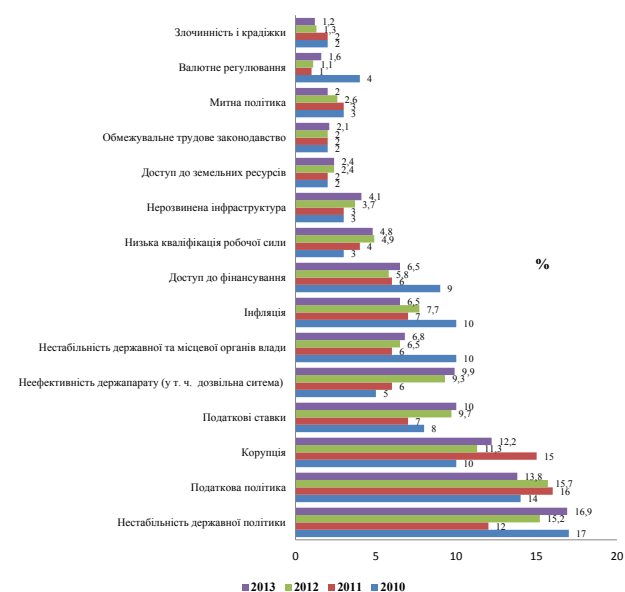

Рис. 3. Найбільш проблемні фактори для ведення бізнесу, %

Джерело: Складено авторами за даними [12]

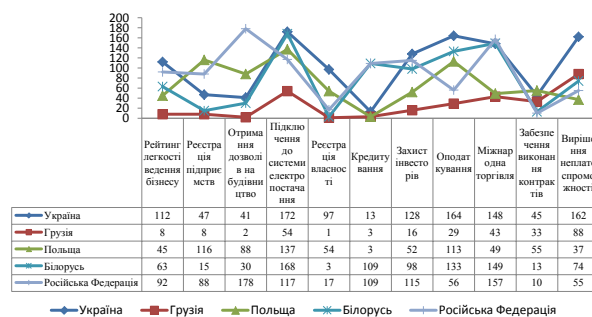

Рис. 4. Рейтинг України та інших сусідніх держав за легкістю проведення бізнесу у 2013-2014 роках

Джерело: Складено авторами за даними [9, 10]

Однак, на відміну від Російської Федерації та Польщі, в Україні легше зареєструвати підприємства та отримати дозволи на будівництво. Втім, ми вважаємо, що найгіршою в Україні є ситуація із оподаткуванням – 164 місце із 189. Не кращою є ситуація із вирішенням проблем неплатоспроможності.

Враховуючи реальні проблеми, що стоять перед нами, досить сміливими виглядають цілком конкретні терміни, визначені нашими політиками для інтеграції України в європейське співтовариство. Адже поки у нас немає навіть загально визнаних національних лідерів, обізнаних теорією, і, головне, практикою ринкових відносин в умовах пануючої в міжнародному середовищі жорсткої конкуренції, що володіють навиками культурного, етичного ведення бізнесу і знанням відповідних правил бізнес-комунікації, процесів, що глибоко розуміють суть глобалізації.

Проведені дослідження засвідчили, що вплив глобалізації на національну економіку України – це досить складний та суперечливий процес, який має як позитивні, так і негативні сторони.

Позитивні сторони очевидні: по-перше, це можливість брати активну участь в обговоренні режимів регулювання міжнародних економічних відносин, а не бути осторонь, як це спостерігається тепер.

По-друге, відбудеться скорочення витрат на здійснення зовнішньоекономічних операцій, що є дуже важливо, оскільки загальне підвищення цінової конкурентоспроможності українських виробників найактуальніше питання сьогодення. Цим самим наша країна виконає одну з головних умов поглиблення відносин з Європейським Союзом та отримає можливість захисту інтересів України та її підприємств відповідно до міжнародних форм та процедур, що мінімально залежать від коливання політичних відносин з тією чи іншою країною.

По-третє, підвищити рівень продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні й поширювати передову технологію, а також посилити конкурентний тиск на користь безперервного введення інновацій у світовому масштабі.

По-четверте, ефективніше розподіляти кошти і в кінцевому підсумку сприяти підвищенню якості трудового життя, розширенню життєвих перспектив населення (при нижчих для нього затратах).

Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм також є однією із позитивних сторін, оскільки сучасному становищу держави не позаздриш. Іноземні інвестори не довіряють політичній та економічній нестабільності в країні і тому забирають свої капіталовкладення, а це негативно впливає на розвиток виробничої промисловості [5]. Дійсно, глобалізація економічної діяльності є однією з головних тенденцій в розвитку сучасного світу, що значно впливає не лише на економічне життя, але й тягне за собою політичні (внутрішні і міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчувають на собі практично всі країни і серед них, звичайно, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в світову економіку.

Проте існують певні проблеми, що постають перед Україною в процесі глобалізації.

По-перше, це вже згадане збільшення розриву в рівнях економічного й соціального розвитку між Україною та країнами «золотого мільярда» – за даними ООН, різниця між ВВП багатих і бідних країн становила в 1960 р. – 1:30, у 1990 р. – 1:60, у 1999 р. – 1:90, а у XXI столітті уже більше ніж 1:100.

По-друге, зростання безробіття, бідності, безпритульності, а також техногенне перевантаження і деградація довкілля. Адже початковий етап всеосяжної глобалізації характеризується знищенням неконкурентних галузей, а в Україні їх чимало. Крім того, глобалізація для нашої держави може означати розвиток забруднюючих довкілля підприємств, діяльність яких заборонена чи обмежена в розвинених країнах.

По-третє, економічне і політичне послаблення України, пригнічення внутрішньо-національного ринку, національної економіки, що призведе до практичного усунення України з конкурентного середовища.

По-четверте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави (наприклад, глобальна еліта вимагає від України вільного продажу землі іноземцям, що суперечить чинному законодавству України).

Отже, бачимо, що існує чимало негативних наслідків від глобалізації, проте всі вони мають значення за умов, що в процесі інтеграції економіки ми не будемо змінюватися, тобто залишатимемося на колишньому рівні розвитку. Тому всі ці побоювання можуть стати додатковим мотиватором рухатися вперед та розвиватися.

Висновки. Глобалізація веде до швидкого зростання конкуренції у світовому масштабі, викликає поглиблення спеціалізації та поділу праці із власними їм наслідками – зростанням продуктивності праці та одночасно скороченням витрат. На даний час Україна не використовує всі свої конкурентні переваги (дешева робоча сила, достатня ресурсозабезпеченість деякими видами сировини, використання вигідного географічного розташування тощо), оскільки офіційний сектор економіки неефективний. Натомість конкуренти України широко застосовують високі й запатентовані технології, стимулюють виробництво унікальних товарів, всебічно залучають наукову еліту, кредитують інновації. Отримані результати дозволяють країнам-конкурентам знижувати собівартість виробництва й оволодівати новими ринками збуту.

Покращити становище України на світовому ринку можливо завдяки застосуванню ефективної інноваційної та зовнішньоекономічної політики.

Україна поступово інтегрується до міжнародних ринків і наслідки глобалізаційних процесів стають відчутнішими для української економіки все більше. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від багатьох показників, зокрема: рівня розвитку національної економічної та фінансової систем країни. Зважаючи на той факт, що чим могутніша економіка країни, тим більше позитивних результатів вона може отримати від процесу глобалізації, в Україні слід виробити виважену політику, що здатна протистояти викликам глобалізації та запобігти негативним наслідкам цього процесу. Насамперед з метою збереження стабільності та конкурентоспроможності на внутрішніх ринках необхідна чітка система впливу держави на рух фінансових потоків у країні та приплив іноземного капіталу. Україна не може уникнути глобалізаційних процесів, адже це вигідно самій країні, тому політику держави необхідно формувати відповідно до процесу розвитку глобалізації, щоб зменшити можливі негативні наслідки, а також максимізувати вигоди від процесу глобалізації.

Список літератури:

1. Архипович Д. Глобалізація як явище: позитивні та негативні риси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ji.lviv.ua/n19texts/arhupovych.htm.
2. Бутко М. Передумови трансформації та механізми регулювання регіональних економік // Економіка і право. – 2003. – № 5. – С. 10-18.
3. Василенко В.М. Оцінка впливу глобалізації на економічне зростання країни // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – 2004. – № 69. – С. 35-42.
5. Майкл Д. Интрилигейтор. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции // Международный журнал «Проблемы теории и практики управления». – 2007. – № 6/98. – С. 38.
6. Малащук Д.В. Вплив інтеграційних зв'язків на конкурентоспроможність Української економіки // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 3. – С. 32-38.
7. Філіпенко А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.А. та інші. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. – Київ : «Либідь», 2002. – 470 с.
8. Червінський А., Шутин М. Глобалізація: Україна залишається напіввідкритою і напівпрозорою // Україна Business. – 2004. – № 16. – С. 4-5.
9. Соціально-економічний розвиток України у 2013 році / Статистична інформація Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
10. The Global Competitiveness Index 2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.
11. Збірник «Україна в світі: огляд міжнародних індексів». Інформаційні матеріали Фонду ефективного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/cms/projects/studying_Ukraine_competitiveness.html.
12. The Global Competitiveness Index 2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.
13. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Назустріч економічному зростанню та процвітання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua/>.

Майорова Т. В.

Шевчук Я. В.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Резюме

В статье раскрыты проблемы глобализации отечественной экономики. Исследуется динамика прямых иностранных инвестиций в экономику страны и определено место Украины в глобальном рейтинге конкурентоспособности.

Ключевые слова: экономика, глобализация, экономическое развитие, интеграция, инвестиции, иностранные инвестиции.

Mayorova T. V.

Shevchuk I. V.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PROBLEMS OF ECONOMIC GLOBALIZATION OF UKRAINE

Summary

The article deals with the problems of globalization of the national economy. Research of the dynamics of foreign direct investment into the country and the place of Ukraine in the global competitiveness ranking.

Key words: economy, globalization, economic development, integration, investment, foreign investment.